

Recensie

Wangari Maathai. Nobelprijs voor de Vrede 2004

Marijke Naezer

Wangari Maathai (1940) kreeg in 2004 als eerste Afrikaanse vrouw de Nobelprijs voor de Vrede. Stefan Ehlert schreef een boeiende biografie over deze bijzondere vrouw, die milieuactivisme op geheel eigen wijze combineert met de strijd voor vrouwenrechten.

In zijn biografie over Wangari Maathai wisselt Stefan Ehlert haar persoonlijke levensgeschiedenis af met informatie over haar geboorteland Kenia. Zo wijst Ehlert eerst op het gebrek aan opleidingskansen voor meisjes in Kenia, om vervolgens te beschrijven hoe Wangari Maathai wél een goede opleiding kon volgen. Zij had namelijk het geluk dat haar vader het ook voor zijn dochters belangrijk vond dat ze hun school afmaakten, wat haar de kans gaf om door te leren. Dankzij haar goede resultaten op de basisschool en de middelbare school kreeg ze een beurs voor een studie in de Verenigde Staten, waar ze afstudeerde als dierfysiologe. Meteen daarna keerde ze terug naar Kenia, om in 1971 als eerste vrouw van Oost-Afrika te promoveren.

Ehlert laat in zijn biografie goed zien hoe bijzonder en vastberaden Wangari Maathai is, niet alleen wat betreft haar wetenschappelijke loopbaan, maar ook in haar politieke activiteiten. Treffend beschrijft hij de doortastendheid waarmee ze zich inzet voor vrouwenrechten, de politisering van de vrouwenbeweging, en haar eigen Green Belt Movement (GBM) die inmiddels al miljoenen bomen heeft aangeplant in Kenia. Maathai koppelt het milieuwerk van haar beweging aan mensenrechten, met name vrouwenrechten. Zo richtte de GBM verschillende boomkwekerijen op waar duizenden vrouwen een baan vonden en gestimuleerd werden om zelf een kwekerij op te zetten. Op den duur leverde zo'n kwekerij vaak voldoende geld op om een eigen bedrijf te beginnen. De GBM organiseerde bovendien speciale lessen voor vrouwen, waarin meteen iets verteld werd over hun politieke rechten.

De omstandigheden waarin Wangari Maathai haar werk doet zijn extreem zwaar, zo blijkt uit de biografie. Toen Maathai in 1992 een eredoctoraat van de Universiteit van Giessen (Duitsland) ontving, vroeg een mannelijk lid van de academische elite zich af "wat de titel eredoctor nog voorstelde als een vrouw hem kreeg, en nog een zwarte ook!" Haar strijd voor het milieu en mensenrechten (in het bijzonder vrouwenrechten) moest Maathai regelmatig bekopen met laster, bedreigingen, gevangenisstraffen en fysieke aanvallen die haar meerdere malen in het ziekenhuis deden belanden. Zij gaf echter niet op: niet na kleineringen, niet toen ze in haar politieke loopbaan vrijwel monddood werd gemaakt, en niet onder druk van bedreiging en mishandeling. Het feit dat de wrede dictator Moi vrouwen niet serieus nam heeft misschien wel haar leven gered: andere (mannelijke) critici werden gefolterd tot de dood erop volgde.

Jammer genoeg laat Ehlert in de biografie weinig ruimte voor kritiek jegens Maathai. Slechts in het voorbijgaan noemt hij bijvoorbeeld het feit dat zij als belijdend katholiek tegen het gebruik van de anticonceptiepil is en kritisch staat tegenover condoomgebruik; toch twee belangrijke middelen in het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen. Het meest opvallend is nog wel de conclusie die Ehlert trekt naar aanleiding van Maathais uitspraken over AIDS. In 2004 beweerde zij dat AIDS een biologisch wapen tegen Afrikanen is, gemaakt door 'bepaalde' (westerse) wetenschappers. Ehlert bekritiseert deze opvatting weliswaar, maar concludeert uiteindelijk slechts dat de uitlatingen van Maathai aangeven "hoe diep het wantrouwen tegenover Europeanen en Amerikanen na al deze jaren nog steeds is, zelfs onder hoogopgeleide en bereisde Afrikanen". Hiermee ontkomt Wangari Maathai wel erg makkelijk aan kritiek op haar twijfelachtige ideeën over AIDS, waarmee ze achterdocht aanwakkert en mensen ten onrechte tegen elkaar in het harnas jaagt.

Ondanks dit gebrek aan een kritische noot maakt de mooie beschrijving van het werk en het doorzettingsvermogen van Wangari Maathai, gecombineerd met de informatieve beschouwingen over Kenia, deze biografie zeker de moeite waard. Een bron van informatie en inspiratie!

Ehlert, Stefan (2005). *Wangari Maathai. Nobelprijs voor de Vrede 2004*. Amsterdam: Sirene. Vertaald uit het Duits door Studio Imago. ISBN 90-5831-364-6.